

رابطه عاطفی و جنسی، تعهد زناشویی و روابط فرازناشویی اینترنتی:
مدل‌یابی معادلات ساختاری

**Affective and Sexual Relationship, Marital Commitment and Internet
Extramarital Relationships: Structural Equation Modeling**

<https://dx.doi.org/10.29252/jfr.16.1.3>

S. R. Hosseini, M.A.

Department of Psychology, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

M. R. Jalali, Ph.D.

Department of Psychology, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

A. R. Kakavand, Ph.D.

Department of Psychology, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

✉ سیده ریحانه حسینی

کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمينی

دکتر محمدرضا جلالی

استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمينی

دکتر علیرضا کاکاوند

دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمينی

دریافت مقاله: ۹۷/۱۱/۲۳

دریافت نسخه اصلاح شده: ۹۸/۱۲/۲۵

پذیرش مقاله: ۹۹/۱/۱۵

Abstract

In recent decades, with the development of communication technology, new types of extramarital relationships have come to pass. This research suggest a model to investigate the interaction between marital commitment, romantic and sexual relationship and their effect on internet extramarital relationships (IER). 208 married passengers (121 men and 87 women) chosen

چکیده

طی دهه‌های اخیر، با گسترش فناوری ارتباطات، اشکال جدیدی از روابط فرازناشویی به واسطه فضای مجازی به وجود آمده است. پژوهش حاضر قصد داشت مدلی پیشنهاد کند که تأثیر متقابل تعهد زناشویی و رابطه عاطفی و جنسی را بر روابط فرازناشویی اینترنتی بررسی کند. نمونه: ۲۰۸ مسافر متأهل (۱۲۱ مرد و ۸۷ زن) به صورت در دسترس در ایستگاه راه‌آهن تهران انتخاب شدند.

✉ Corresponding author: Department of psychology, Faculty of Social Science, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
Email: sreyhanehosseini@gmail.com

✉ نویسنده مسئول: قزوین، بلوار نوروزیان، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمينی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه روان‌شناسی.
پست الکترونیک: sreyhanehosseini@gmail.com

from passengers awaiting in Tehran central depot filled Levels of Development in online Relationship Questionnaire, Online Sexual Intimacy Questionnaire, Marital Commitment Questionnaire, romantic relationship and sexual dissatisfaction subscales of Marital Satisfaction Inventory. Structural Equation Modling was used to examine direct and indirect effects of factors via EQS-6. Results indicated that marital commitment had neither direct nor indirect effect on IER. The effect of marital commitment on romantic and sexual relationship and romantic and sexual relationship on IER were significant. It was concluded that relational factors play a more important role than social and religious factors in tendency toward internet infidelity. Limitations and suggestions for future research were also discussed.

Keywords: Extramarital Relationship, Internet, Commitment, Affective Relationship, Sexual Relationship.

پرسشنامه‌های سطح پیشرفت روابط اینترنتی، پرسشنامه ارتباط جنسی اینترنتی، پرسشنامه ابعاد تعهد و دو خرده‌مقیاس رضایت از رابطه عاطفی و ناراضیاتی از رابطه جنسی از پرسشنامه رضایت از ازدواج تکمیل شد. ارزیابی برازش مدل در نرم‌افزار EQS-6 انجام و مشاهده شد اثر تعهد زناشویی بر روابط فرازناشویی اینترنتی به صورت مستقیم و غیرمستقیم معنی‌دار نبود. تعهد زناشویی به طور مستقیم بر روابط زناشویی و روابط زناشویی به طور مستقیم بر روابط فرازناشویی اینترنتی اثرگذار بودند. این پژوهش نشان داد که عوامل رابطه‌ای در گرایش به روابط فرازناشویی اینترنتی نقش پررنگ‌تری نسبت به عوامل اجتماعی و مذهبی دارند. همچنین محدودیت‌ها و پیشنهادها برای پژوهش‌های بعدی مورد بحث قرار گرفت.

کلیدواژه‌ها: روابط فرازناشویی، اینترنت، تعهد، رابطه عاطفی، رابطه جنسی

مقدمه

تعهد زناشویی، سازه‌ای است که پیشینه پژوهشی غنی به لحاظ مؤلفه‌های زیستی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و اخلاقی دارد و تعاریف گوناگون اما در اصل به هم مرتبطی برای آن ارائه شده است. وجه مشترک تمام این تعاریف، قصد ماندن در رابطه و داشتن آینده مشترک با همسر است (استنلی و رودز، ویتون^۱، ۲۰۱۰). آدامز و جونز^۲ (۱۹۹۷) سه سطح برای تعهد زناشویی پیشنهاد کرده‌اند: ۱- تعهد به همسر^۳ به عنوان فردی دوست‌داشتنی که در کنار او بودن برای فرد لذت‌بخش است، ۲- تعهد به ازدواج^۴ به عنوان بنیان اجتماعی و مقدس و الزام‌پایندی به قول و قرارها و ۳- احساس گیر افتادن در ازدواج^۵ و ادامه دادن رابطه به دلیل سرمایه‌گذاری‌ها، دارایی‌های مشترک و هزینه‌هایی که جدا شدن بر فرد تحمیل می‌کند. بنابراین می‌توان گفت تعهد زناشویی تحت تأثیر صمیمیت و رابطه عاطفی همسران، باورهای اخلاقی و مذهبی فرد و فشارهای بیرونی قرار دارد.

تعهد و امنیت رابطه: مفهوم دل‌بستگی عاطفی^۶، حالتی عاطفی، عمیق و محکم بین دو بزرگسال است و هم‌زمان با رشد و تحول ارتباطات بین زن و مرد و ظرفیت معنی‌دار شدن رابطه آن‌ها به وجود می‌آید و به تاریخچه تحولی آن‌ها ارتباط داده نمی‌شود. به دنبال شکل‌گیری دل‌بستگی عاطفی، عموماً اضطرابی موقعیتی به وجود می‌آید که ناشی از ترس از دست دادن شریک به عنوان موضوع عشق است. این اضطراب بر اساس

کارکرد تکاملی آن، یعنی حفظ شریک جنسی و موفقیت تولید مثلی^۷، صرفه اقتصادی یک رابطه را به طرفین گوشزد کرده و با بروز نشانه‌های تعهد، کاهش می‌یابد. بنابراین یکی از کارکردهای بنیادی تعهد این است که دلبستگی عاطفی بین زوجین را ایمن ساخته و اضطراب از دست دادن جفت را کاهش دهد (ایستویک، و فینکل^۸، ۲۰۰۸). در تأیید همین موضوع، کارتر^۹ (۲۰۱۲) وفاداری، عشق، دوام، انتظارات اجتماعی و سرمایه‌گذاری روی رابطه عاطفی را مهم‌ترین فاکتورهای یک رابطه متعهدانه گزارش کرد.

روابط فرازناشویی اینترنتی: در برابر سازه تعهد، رابطه فرازناشویی^{۱۰} قرار دارد که بر اساس یک تعریف کلی، شکل‌گیری درجاتی از رفتارهای عاطفی و/یا جنسی با فردی به جز شریک عاطفی اولیه است؛ هم‌زمان که رابطه عاشقانه‌شان با شریک اولیه هم‌چنان برقرار باشد (مارتینز، پیرا، آندراد، داتیلیو، نارکیسو و کانارو^{۱۱}، ۲۰۱۶). امروزه با گسترش فناوری و وسایل ارتباطی جدید از جمله اینترنت و تلفن همراه، شرایط متفاوتی برای افراد فراهم شده تا بتوانند از طریق امکانات جدید، روابط بیشتری را با افراد بیشتری برقرار کنند. در شبکه‌های اجتماعی و اتاق‌های گفت‌وگو، امکان آشنایی با طیف گسترده‌ای از شرکای بالقوه برای افراد وجود دارد که فرد می‌تواند با آن‌ها ارتباط برقرار کند و از آنجا که این روابط اغلب مثل روابط خارج از اینترنت، «عمیق» و «باثبات» هستند (پیازا و برینگ^{۱۲}، ۲۰۰۹) می‌توانند در مردان و زنان متأهل حسی از مورد خیانت واقع شدن ایجاد کنند.

پژوهش‌های انجام شده نشان داده‌اند که زنان و مردان فعالیت‌های جنسی اینترنتی شریک زندگی‌شان را در مقایسه با فعالیت‌های دوستانه و عاطفی اینترنتی خیانت‌آمیزتر قلمداد کرده و زنان حساسیت بیشتری نسبت به روابط اینترنتی همسر خود دارند (عبدی، نظری، محسنی و ذبیح‌زاده^{۱۳}، ۱۳۹۰؛ پارکر و ومپلر^{۱۴}، ۲۰۰۳). مایلهام^{۱۵} (۲۰۰۷) رابطه فرازناشویی را که از این راه شکل گرفته است، از این رو که مغایر با ماهیت انحصاری بودن روابط جنسی و عاطفی ازدواج است، پنهان از همسر و در خفا اتفاق می‌افتد و نیز در اعتماد زوجین خلل ایجاد می‌کند، خیانت‌آمیز می‌داند. همچنین ویسوکا و چاپلدرس^{۱۶} (۲۰۱۱) مشاهده کردند افراد از اینترنت برای یافتن شرکای واقعی استفاده می‌کنند. فینچام و می^{۱۷} (۲۰۱۷) در یک مطالعه مروری گزارش کردند که پژوهش‌ها حاکی از این هستند که دسترسی به اینترنت در بافت کنونی، به دو دلیل موجب افزایش احتمال روابط فرازناشویی می‌شود: ۱- ۲۰ الی ۳۰ درصد از کاربران اینترنت با اهداف جنسی وارد شده و ۶۵ درصد آن‌ها که به دنبال ارتباط جنسی اینترنتی هستند، روابط جنسی خارج از اینترنت با شریک اینترنتی خود برقرار می‌کنند؛ ۲- برخی سایت‌های اینترنتی به طور ویژه با هدف تسهیل روابط جنسی خارج از اینترنت فعالیت می‌کنند. بخش غالب پژوهش‌هایی که تأثیر هرزه‌نگاری بر روابط زناشویی را بررسی کرده‌اند، تأیید کرده‌اند که هرزه‌نگاری آثار زیان‌باری بر روابط زناشویی دارند (کمپبل^{۱۸}، ۲۰۱۶). فرون، لوسیر، سابورین و براسارد^{۱۹} (۲۰۱۷) مشاهده کردند که هرزه‌نگاری در اینترنت و ارتباط فرازناشویی اینترنتی، تعدیل‌کننده ارتباط بین رضایت زوجی و جنسی هستند. به عبارتی، در صورت وجود هرزه‌نگاری و شرکای اینترنتی، کاهش رضایت زوجی با کاهش رضایت جنسی ارتباط پیدا می‌کند. آندروود^{۲۰} (۲۰۰۵) مشاهده کرد که احساسات منفی کسالت و کسالت جنسی احتمال گرایش به سمت فعالیت‌های تکانه‌ای آنلاین را بیشتر می‌کند. پژوهش‌هایی در داخل ایران نیز در این زمینه انجام گرفته‌اند. سیدعلی‌تبار، پورآوری، حبیبی عسگرآباد و علی‌پور^{۲۱} (۱۳۹۴) گزارش کردند که استفاده از فیس‌بوک به تنهایی تأثیری در نگرش به روابط

فرازناشویی ندارد، اما می‌تواند موجب تفاوت در جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی کاربران فیس‌بوک شود. شجاعی، احمدی، جزایری و اعتمادی^{۲۲} (۱۳۹۶) آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر زوجین ایرانی را در دو مقوله بین‌فردی (مشکلات جنسی، روابط فرازناشویی، کاهش صمیمیت) و درون‌فردی (اعتیاد اینترنتی، تغییر در سبک زندگی، تزلزل در ارزش‌ها) شناسایی کرده و این آسیب‌ها را در مردان شدیدتر گزارش کردند. هم‌چنین رضایپور، ذاکری، و ابراهیمی^{۲۳} (۱۳۹۶) مشاهده کردند که شبکه‌های اجتماعی با تأثیرات منفی روی روابط زوجین و احساس آن‌ها نسبت به یکدیگر و از سویی دیگر با تقویت خودشیفتگی باعث مشکلات ارتباطی مختلف و کاهش احساسات مثبت زوجین نسبت به یکدیگر می‌شود. بنابراین مشاهده می‌شود که با گسترش اینترنت و دسترسی به امکانات ارتباطی مجازی، مسائل جدیدی در روابط زناشویی ظاهر شده‌اند. از سوی دیگر طی دهه‌های اخیر در ایران شاهد تغییرات بسیاری در زمینه ارتباطات انسانی، ارزش‌ها، فرهنگ و روابط بین دو جنس بوده‌ایم. حضور بیشتر زنان در اجتماع، افزایش ارتباطات بین زنان و مردان قبل از ازدواج و بعد از آن و تغییر معیارهای ازدواج از شکل سنتی به اعمال سلیقه شخصی، خانواده ایرانی را در حال تجربه نوعی گذار از سنت به مدرنیته قرار داده، اما هم‌چنان عناصر سنتی نیز به قوت خود باقی هستند (تنهایی و شکرپیگی^{۲۴}، ۱۳۸۷؛ جنادله و رهنما^{۲۵}، ۱۳۹۳؛ کرمانی، اصغرپور و برادران^{۲۶}، ۱۳۹۷). چنین تحولاتی در جامعه امروز ایران، شرایط ناشناخته و جدیدی را به وجود آورده که نیازمند مطالعات مشترک در حوزه‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، اقتصادی و سیاسی است. پژوهش حاضر قصد داشت در قالب پیشنهاد یک مدل، تأثیر متقابل سطوح تعهد و عوامل رابطه‌ای (عاطفی و جنسی) را بر روابط فرازناشویی اینترنتی در بستری ایرانی بررسی کند.

سؤال: آیا مدل پیش‌بینی‌کننده رابطه مستقیم و غیرمستقیم تعهد و روابط عاطفی و جنسی با روابط فرازناشویی اینترنتی از برازش مطلوب برخوردار است؟

فرضیه اول: سطوح تعهد زناشویی پیش‌بینی‌کننده روابط فرازناشویی اینترنتی است.

فرضیه دوم: رضایت از رابطه عاطفی و جنسی پیش‌بینی‌کننده روابط فرازناشویی اینترنتی است.

فرضیه سوم: سطوح تعهد زناشویی پیش‌بینی‌کننده رضایت از رابطه عاطفی و جنسی و به طور کلی رضایت از رابطه زناشویی است.

فرضیه چهارم: رابطه عاطفی و جنسی در رابطه بین تعهد و روابط فرازناشویی اینترنتی نقش میانجی دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، مدلیابی معادلات ساختاری است. در این پژوهش، پیشرفت رابطه اینترنتی، روی طیفی از هیچ‌گونه ارتباط تا یک ارتباط کاملاً پیشرفته و همه‌جانبه قرار داشت که با پیشرفت رابطه اینترنتی بین مخاطبان، جنبه پیمان‌شکنانه آن نیز افزایش را نشان داد. سپس همبستگی روابط اینترنتی با تعهد و روابط عاطفی و جنسی در قالب یک مدل بررسی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در نرم‌افزارهای SPSS-19 و EQS-6.1 انجام شد.

جامعه نمونه: جامعه آماری پژوهش حاضر، افراد متأهل و ایرانی بودند که در مدت زمان دو ماهه آذر و دی ۱۳۹۵ در حداقل یکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی وابسته به کامپیوتر یا موبایل عضویت داشتند. برای

اینکه نمونه به لحاظ تنوع فرهنگی و قومیتی و ناشناختگی بتواند بهترین معرف جامعه‌ای به شکل اجتماعات مجازی باشد، ایستگاه راه‌آهن تهران برای این منظور انتخاب شد. سپس از مسافرانی که در ایستگاه حضور داشتند به عده‌ای به صورت در دسترس مراجعه شده و به آن‌ها گفته شد که آیا در پژوهشی راجع به «فعالیت افراد در فضای مجازی و رابطه آن‌ها با همسرشان» شرکت می‌کنند. شوماخر و لوماکس^{۲۷} (۲۰۱۰) تعداد ۱۰ الی ۲۰ نفر به ازای هر خرده‌مقیاس را برای مدلیابی مناسب دانسته‌اند. طبق همین معیار، در پژوهش حاضر حداقل ۲۰۰ شرکت‌کننده تعیین شده و ۲۲۰ نفر نمونه‌گیری شد.

ابزارهای اندازه‌گیری: به منظور بررسی میزان روابط اینترنتی، از پرسشنامه سطح پیشرفت روابط اینترنتی^{۲۸} استفاده شد. این پرسشنامه اولین بار در سال ۱۹۹۶ از سوی پارکز و فلویید^{۲۹} معرفی شد. در پژوهش حاضر از فرم کوتاه‌شده این پرسشنامه استفاده شده است که در سال ۱۹۹۸ از سوی پارکز و رابرتز^{۳۰} معرفی شد. فرم کوتاه‌شده شامل ۲۹ سؤال و ۸ خرده‌مقیاس وابستگی متقابل، وسعت رابطه، عمق رابطه، کدهای ارتباطی، پیش‌بینی‌پذیری، تعهد و همگرایی شبکه ارتباطی اینترنتی و غیراینترنتی است. این مقیاس در قالب لیکرت هفت‌درجه‌ای از یک تا هفت است. پارکز و رابرتز پایایی درونی را برای خرده‌مقیاس‌های فرم کوتاه‌شده به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۲، ۰/۸۰، ۰/۷۹، ۰/۸۷ و برای همگرایی شبکه ارتباطی اینترنتی ۰/۶۵ و همگرایی شبکه ارتباطی غیراینترنتی را ۰/۷۸ به دست آورده‌اند. این پرسشنامه، از سوی مؤلف، بعد از تهیه نسخه اصلی آن به فارسی ترجمه شد. سپس ترجمه انجام‌شده، با دو کارشناس ارشد ترجمه زبان انگلیسی، به زبان اصلی بازترجمه شده و دو نسخه با یکدیگر مقایسه شدند. پس از اعمال اصلاحات و تغییرات در ترجمه اولیه، از سوی دو فرد از استادان گروه روان‌شناسی مورد بازبینی قرار گرفته و فرم نهایی آن در قالب پرسشنامه اینترنتی به اجرای آزمایشی درآمد. اجرای آزمایشی نسخه اینترنتی آن با ۷۶ شرکت‌کننده، ۳۵ متأهل، ۴۱ مجرد، ۴۴ زن و ۳۲ مرد، با میانگین سنی ۳۱،۵ سال، حداقل سن ۱۸ و حداکثر ۵۴ سال اجرا شد که نتایج آن در جدول ۱ خلاصه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی و ضرایب آلفای کرونباخ اجرای آزمایشی

پرسشنامه پیشرفت روابط اینترنت

تعداد مؤلفه‌ها	α	SD	میانگین	
۴	۰/۸۳	۷/۰۴	۱۳/۸۵	وابستگی متقابل
۳	۰/۶۹	۵/۳۸	۱۱/۴۷	وسعت رابطه
۵	۰/۸۷	۹/۵۶	۱۹/۱۶	عمق رابطه
۴	۰/۸۶	۷/۲۵	۱۲/۴۴	کدهای ارتباطی
۴	۰/۶۷	۵/۸۷	۱۶/۳۹	فهم/ پیش‌بینی‌پذیری
۴	۰/۹۲	۷/۸۵	۱۴/۷۰	تعهد
۲	۰/۵۸	۳/۹۷	۶/۸۲	همگرایی شبکه ارتباطی اینترنتی
۳	۰/۸۰	۳/۸۶	۵/۲۸	همگرایی شبکه ارتباطی غیراینترنتی
۸	۰/۸۵	۳۶/۸۸	۱۰۷/۲۶	کل

پرسشنامه ارتباط جنسی اینترنتی: به منظور بررسی انواع فعالیت‌های جنسی شرکت‌کنندگان پژوهش حاضر، یک پرسشنامه محقق‌ساخته برگرفته از فعالیت‌های معرفی‌شده از سوی کوپر^{۳۱} (۲۰۰۲) و پژوهش هنلین، لامکه و هووارد^{۳۲} (۲۰۰۷) طراحی شد. کوپر (۲۰۰۲)، ارتباط جنسی اینترنتی را هرگونه

فعالیت لذت‌بخش از لحاظ جنسی تعریف کرد که شامل تبادل عکس‌های تحریک‌کننده، شرکت در گفت‌وگوهای جنسی، خودارضایی، اشتراک تخیلات و غیره بود. هنلین و همکاران (۲۰۰۷) در یک پژوهش به منظور بررسی ادراک خیانت اینترنتی، رفتارهای جنسی مختلفی را نام بردند که از سوی شرکت‌کنندگان پژوهش آن‌ها ارتباط جنسی اینترنتی قلمداد شده و خیانت‌آمیز بود؛ گفت‌وگوی جنسی، خودارضایی، ارتباط جنسی تلفنی، فعالیت‌های برانگیزاننده جنسی، لاس‌زدن، شوخی‌های جنسی، اشتراک افکار جنسی و دعوت به ارتباط جنسی از جمله مهم‌ترین آن‌ها بودند. در این پرسشنامه، سعی شده موارد فوق در قالب ۱۰ جمله توصیفی قرار گرفته و میزان درستی آن جملات از سوی شرکت‌کننده تعیین شود. این پرسشنامه در قالب یک فرم اینترنتی طراحی شده و در شبکه‌های اجتماعی توزیع شد. پرسش‌نامه در قالب یک مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از کاملاً درست (نمره ۵) تا کاملاً نادرست (نمره ۱) طراحی شده است. اجرای آزمایشی نسخه اینترنتی آن با ۷۶ شرکت‌کننده، ۳۵ متأهل، ۴۱ مجرد، ۴۴ زن و ۳۲ مرد، با میانگین سنی ۳۱٫۵ سال، حداقل سن ۱۸ و حداکثر ۵۴ سال اجرا شد. آلفای کرونباخ برای کل مجموعه ۰/۹۵ و در اجرای اصلی ۰/۹۴ به دست آمد.

جدول ۲: آماره‌های توصیفی و ضرایب آلفای کرونباخ اجرای آزمایشی

پرسشنامه ارتباط جنسی اینترنتی

میانگین	SD	همبستگی گویه با کل مجموعه	α در صورت حذف گویه	
۱/۸۰	۱/۶۲	۰/۸۲	۰/۹۴	من و او آزادانه در مورد مسائل جنسی با یکدیگر صحبت می‌کنیم.
۱/۵۴	۱/۶۳	۰/۹۱	۰/۹۳	مکالمات ما اشارات و کنایات جنسی را دربر دارد که اگر شخص سومی در کنار ما حضور داشت، آن‌ها را به کار نمی‌بردیم.
۱/۳۳	۱/۵۷	۰/۸۱	۰/۹۴	من و او تخیلات جنسی خود را با یکدیگر به اشتراک می‌گذاریم.
۱/۲۸	۱/۶۲	۰/۷۸	۰/۹۴	من لطفیه‌های جنسی را برای او تعریف می‌کنم که معمولاً در حضور دیگر دوستان جنس مخالف، این لطفیه‌ها را تعریف نمی‌کنم.
۱/۱۳	۱/۴۵	۰/۳۸	۰/۹۶	من حاضر نیستم عکس‌ها و ویدئوهای خصوصی (و/یا برهنه) خود را به او نشان دهم.
۱/۵۵	۱/۵۸	۰/۸۳	۰/۹۴	من و او گاهی مکالماتی داریم که ناخواسته ما را از لحاظ جنسی برمی‌انگیزد.
۱/۳۹	۱/۵۲	۰/۸۳	۰/۹۴	گاهی در خلوت خود ارتباط جنسی با او را تخیل می‌کنم.
۱/۰۹	۱/۴۸	۰/۸۰	۰/۹۴	من و او گاهی مکالماتی داریم که از طریق آن‌ها آگاهانه یکدیگر را به لحاظ جنسی تحریک کرده و ارضا می‌کنیم.
۱/۶۳	۱/۵۵	۰/۷۵	۰/۹۴	من گاهی مضامینی را از گفت‌وگوهای او دریافت می‌کنم که طبق آن‌ها حدس می‌زنم او نسبت به من تمایل جنسی پیدا کرده است.
۱/۷۶	۱/۶۸	۰/۸۱	۰/۹۴	من از شوخی جنسی با او معذب نیستم.

پرسشنامه ابعاد تعهد آدامز و جونز: این پرسشنامه در سال ۱۹۹۷، از سوی آدامز و جونز^{۳۳} معرفی شد و سه بعد تعهد به همسر، تعهد به ازدواج و حس گیر افتادن در ازدواج را ارزیابی می‌کند. نسخه اصلی این پرسشنامه دارای سه خرده‌مقیاس و ۴۵ گویه توصیفی است که در قالب مقیاس لیکرت تنظیم شده است. پاسخ‌ها در طیف پنج‌درجه‌ای کاملاً موافق (نمره ۵) تا کاملاً مخالف (نمره ۱) قرار دارند. نسخه ترجمه‌شده آن با حذف یک سؤال، دارای ۴۴ گویه بوده و به همین ترتیب نمره‌گذاری می‌شوند. عباسی مولید، فاتحی‌زاده و قمرانی^{۳۴} (۱۳۹۲) برای تعیین پایایی ابزار نیز، ضریب آلفای کرونباخ این آزمون را روی یک نمونه تصادفی از زوجین شهر اصفهان برای مقیاس‌های مختلف محاسبه کرده و تعهد به همسر ۰/۸۱، تعهد به ازدواج ۰/۸۳ و

گیر افتادن در ازدواج ۰/۷۹ و ضریب آلفا برای کل آزمون را ۰/۸۱ به دست آوردند (به نقل از مؤمنی، کاووسی امید، و امانی^{۳۵}، ۱۳۹۴).

دو خرده‌مقیاس عدم رضایت جنسی و ارتباط عاطفی از پرسشنامه رضایت از ازدواج^{۳۶} (MSI-R) انتخاب شدند که در سال ۱۹۷۹ از سوی اشنایدر^{۳۷} برای اولین بار ساخته شده و در سال ۱۹۹۷ مورد تجدید نظر قرار گرفت. این پرسشنامه دارای ۱۵۰ گویه توصیفی و ۱۳ خرده‌مقیاس است. ارتباط عاطفی و عدم رضایت جنسی، هر کدام دارای ۱۳ گویه هستند. نمره‌گذاری این آزمون به صورت صفر و یک بوده و پاسخ‌های آن به صورت بله و خیر است. در این پژوهش، پرسشنامه عدم رضایت از رابطه جنسی معکوس نمره‌گذاری شد تا نمره بالا نشانه رضایت بیشتر از روابط جنسی و عاطفی باشد. اشنایدر (۱۹۹۷) پنج نوع روایی و دو نوع پایایی را در مورد پرسشنامه MSI-R مورد بررسی قرار داده و تأیید کرده است (اشنایدر، ۱۹۹۷؛ به نقل از نظری^{۳۸}، ۱۳۸۳). نظری (۱۳۸۳) پایایی خرده‌مقیاس‌های ارتباط عاطفی و رضایت جنسی را ۰/۸۱ و ۰/۷۵ و ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه را ۰/۷۵ گزارش کرد.

یافته‌ها

نمونه این پژوهش ابتدا ۲۲۰ نفر بودند که بعد از بررسی داده‌های پرت و ازدست‌رفته ۲۰۸ مورد باقی ماندند که بر اساس داده‌های آن‌ها مدل فرضی پژوهش آزمون شد. بازه سنی شرکت‌کنندگان پژوهش، ۱۹ تا ۶۴ سال بود و میانگین سنی آن‌ها ۳۳ سال بود. هم‌چنین در این پژوهش همه شرکت‌کنندگان متأهل بوده و ۱۲۱ نفر مرد (۵۸٪) و ۸۷ نفر زن (۴۲٪) شرکت کردند. بیشترین شرکت‌کنندگان این پژوهش در بازه سنی ۲۴ تا ۳۸ سال قرار داشتند. از آنجا که مدل‌یابی معادلات ساختاری نسبت به همبستگی درونی متغیرهای پژوهش بسیار حساس است، در پژوهش حاضر ضرایب آلفا با حذف برخی گویه‌ها مجدداً محاسبه شده و برای وابستگی متقابل ۰/۹، گستردگی رابطه ۰/۵۳، عمق رابطه ۰/۷۹، تبادلات رمزی ۰/۸۵، پیش‌بینی‌پذیری ۰/۵۷، تعهد، ۰/۷۴، همگرایی شبکه‌های ارتباطی اینترنتی و غیراینترنتی به ترتیب ۰/۵۵ و ۰/۷۵، ارتباط جنسی اینترنتی ۰/۹۴، تعهد به همسر ۰/۸۱، تعهد به ازدواج، ۰/۸۸، رضایت عاطفی و جنسی به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۰ به دست آمد. در نهایت تنها مؤلفه‌هایی که ضرایب بالای ۰/۸ داشتند در مدل وارد شدند.

جدول ۳: آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
رضایت عاطفی	۸/۷	۳/۳	۱۰/۷
رضایت جنسی	۸/۴	۳/۲	۱۰/۶
تعهد به همسر	۶۵/۹	۱۰/۹	۱۲۰/۴
تعهد به ازدواج	۴۶	۷/۹	۶۲/۶
گیر افتادن در ازدواج	۴۴/۹	۱۱/۷	۱۳۷/۴
ارتباط جنسی اینترنتی	۲۰/۱	۱۲/۱	۱۲۵/۸
تبادلات رمزی	۱۰/۴	۷/۲	۵۱/۳
عمق	۱۵/۶	۸/۶	۷۴/۱
وابستگی بین‌فردی	۱۱/۴	۶/۱	۳۷/۲

آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ نمایش داده شده‌اند. به منظور ارزیابی مدل پژوهش ابتدا مفروضه‌ها از جمله خطی بودن رابطه متغیرها، عدم هم‌خطی چندگانه، توزیع نرمال متغیرها، کفایت کواریانس‌ها و داده‌های پرت بررسی شدند. تمام مفروضه‌ها به جز نرمال بودن برقرار بودند. بررسی کشیدگی و چولگی متغیرها نشان داد هیچ‌کدام از متغیرها به جز گیر افتادن در ازدواج، توزیع نرمال نداشته و فرض نرمال بودن چندمتغیری نیز برقرار نبود. در نتیجه روش‌های تحلیل قوی^{۳۹} بر پایه روش تخمین درست‌نمایی بیشینه^{۴۰} با آزمون خی دو ساتورا - بنتلر^{۴۱} به وسیله نرم‌افزار EQS به کار گرفته شد (بنتلر^{۴۲}، ۲۰۰۶).

جدول ۴: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. ارتباط جنسی اینترنتی	۱								
۲. رمزهای ارتباطی	۰/۷۴**	۱							
۳. عمق رابطه	۰/۷**	۰/۷۴**	۱						
۴. وابستگی متقابل	۰/۵۴**	۰/۶۵**	۰/۷۲**	۱					
۵. تعهد به همسر	-۰/۳۲**	-۰/۳**	-۰/۳۲**	-۰/۱۷*	۱				
۶. گیرافتادن در ازدواج	۰/۱۳	۰/۰۹	۰/۰۷	۰/۰۹	۰/۵۳**	۱			
۷. تعهد به ازدواج	۰/۰۰۲	۰/۰۵	۰/۰۰۸	۰/۱	۰/۶۳**	۰/۸**	۱		
۸. رضایت از رابطه عاطفی	۰/۰۴	-۰/۰۳	۰/۰۸۶	۰/۰۶	-۰/۲۷**	-۰/۲۳**	-۰/۱۷*	۱	
۹. رضایت از رابطه جنسی	-۰/۴۴**	-۰/۳۲	۰/۳۲**	-۰/۲۵**	۰/۳۶**	-۰/۰۷	۰/۰۱	-۰/۰۱	۱

* $P > 0.05$, ** $P > 0.01$

ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد بین تمام مؤلفه‌های ارتباط اینترنتی؛ همبستگی مثبت، بین تعهد به همسر و تمام مؤلفه‌های ارتباط اینترنتی؛ همبستگی منفی، بین تمام مؤلفه‌های تعهد با یکدیگر؛ همبستگی مثبت، بین رضایت از رابطه عاطفی و مؤلفه‌های تعهد؛ همبستگی منفی، بین رضایت از رابطه جنسی و تمام مؤلفه‌های ارتباط اینترنتی؛ همبستگی منفی و با تعهد به همسر؛ همبستگی مثبت وجود دارد.

در ارزیابی مدل، ابتدا مدل فرض و مدل مشاهده‌شده با آزمون ساتورا - بنتلر مقایسه شدند و تفاوت معنی‌دار بین مدل فرض و مدل صفر گزارش شد: $\chi^2_{S-B} = 898/4$ (مدل صفر) و $\chi^2_{S-B} = 127/8$ (مدل فرض)، $df_1 = 24$ ، $df_2 = 36$ ، $P < 0/00$ در مدلیابی وضعیت مطلوب در صورت برابری مدل فرض و مدل مشاهده‌شده اتفاق می‌افتد. سایر شاخص‌های نیکویی برازش مدل را تأیید نکردند $(CFI = 0/86, NFI = 0/84, RMSEA = 0/16, NNFI = 0/79)$. توزیع کوواریانس باقی‌مانده‌ها نیز نامتقارن بود. به دلیل عدم برازش مدل، با استفاده از آزمون ضرب لاگرانژ در EQS، مسیرهای احتمالی بهبوددهنده برازش مدل پیشنهاد شده و در نهایت پنج مسیر به مدل اضافه شد و مدل مجدداً آزمون شد.

در مدل اصلاح شده، عدم معنی‌داری χ^2 ساتورا - بنتلر نشان می‌دهد که مدل اصلاح‌شده با نمونه هم‌خوانی پیدا کرده و سایر شاخص‌ها نیز برازش مدل را تأیید کردند. آزمون χ^2 یوآن - بنتلر ویژه نمونه‌های کم‌حجم برابری مدل فرض و مدل مشاهده‌شده در نمونه را تأیید کرد $(P = 0/3, \chi^2_{Y-B} = 21/6)$. کوواریانس

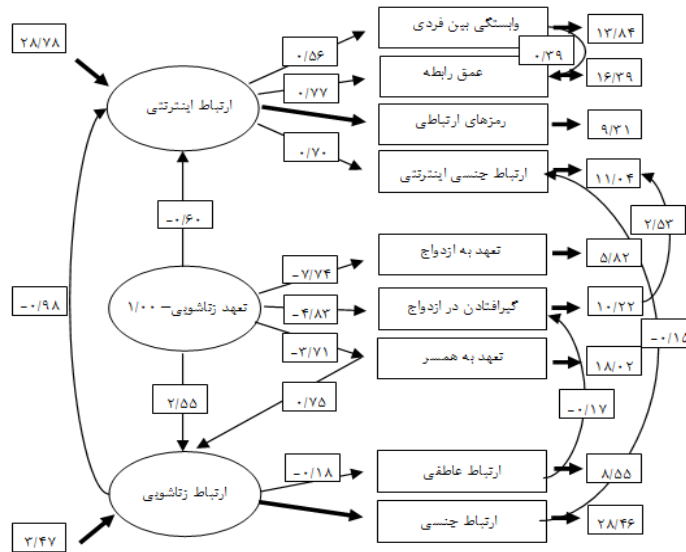

باقی مانده‌ها در مدل اصلاح شده در دامنه $-0/11$ تا $-0/03$ قرار گرفته و به نسبت قبل، توزیع متقارن تری پیدا کرد.

جدول ۵: آماره‌های آزمون χ^2 مدل اصلاح شده

مدل فرض	مدل صفر	
۳۱/۱۵	۱۰۰۴/۶	χ^2_{ML}
۲۶/۵	۸۹۸/۴	χ^2_{S-E}
$df_1=19$	$df_0=36$	$F_{S-E}=-0/12$

نمودار ۱، مدل نهایی و برازش شده پژوهش است که مسیرهای مستقیم بین عامل‌ها و متغیرها را با ضرایب استاندارد نشده آن‌ها نشان می‌دهد.

نمودار ۱: مدل اصلاح شده و ضرایب رگرسیون غیراستاندارد

در جدول ۶ ضرایب رگرسیون استاندارد و مقادیر Z اثرات مستقیم متغیرها گزارش شده است.

جدول ۶: ضرایب رگرسیون استاندارد و مقادیر Z اثرات مستقیم و کلی متغیرها

مسیرها	ضرایب استاندارد	Z ($0/05 > \alpha$)	مسیرها	ضرایب استاندارد	Z ($0/05 > \alpha$)
تعهد ← رابطه زناشویی	-0/09	-1/1	تعهد ← روابط فرازناشویی اینترنتی	0/69	4/82*
تعهد ← رضایت جنسی	-0/04	-0/05	تعهد ← وابستگی بین فردی	-0/04	-0/32
تعهد ← رضایت عاطفی	-0/05	-0/5	تعهد ← عمق رابطه	-0/05	-0/33
رابطه زناشویی ← روابط فرازناشویی اینترنتی	-0/5	-0/05	تعهد ← تبادلات رمزی	-0/56	-5/8*

ادامه جدول ۶

-۰/۳	-۰/۰۴	تعهد ← ارتباط جنسی اینترنتی	-۵/۵°	-۰/۴	رابطه زناشویی ← وابستگی بین فردی
-۲/۹°	-۰/۱۶	رضایت از رابطه جنسی ← روابط جنسی اینترنتی	-۵/۹°	-۰/۵	رابطه زناشویی ← عمق رابطه
-۲/۰۶°	-۰/۸۵	رابطه عاطفی ← احساس گیر افتادن در ازدواج	-۵/۹°	-۰/۵	رابطه زناشویی ← تبادلات رمزی
۹/۱۱°	۱/۱۴	تعهد به همسر ← رابطه زناشویی	-۷/۲°	-۰/۵	رابطه زناشویی ← ارتباط جنسی اینترنتی

برای بررسی فرضیه‌های پژوهش به آماره‌های مدل در رابطه با اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرها مراجعه شد. فرضیه اول: سطوح تعهد زناشویی پیش‌بینی‌کننده روابط فرازناشویی اینترنتی است. فرضیه دوم: رضایت از رابطه عاطفی و جنسی پیش‌بینی‌کننده روابط فرازناشویی اینترنتی است. فرضیه سوم: سطوح تعهد زناشویی پیش‌بینی‌کننده رضایت از رابطه عاطفی و جنسی و به طور کلی رضایت از رابطه زناشویی است.

همان‌طور که در جدول ضرایب رگرسیون مشاهده می‌شود، در پژوهش حاضر تعهد زناشویی، روابط فرازناشویی اینترنتی را پیش‌بینی نمی‌کرد (فرضیه اول). تعهد زناشویی به ویژه تعهد به همسر، به طور مثبت و معنی‌داری سازه ارتباط زناشویی را پیش‌بینی می‌کرد، اما تعهد به طور کلی قادر به پیش‌بینی مؤلفه‌های رضایت عاطفی و جنسی نبود (فرضیه سوم). رضایت از ارتباط زناشویی به طور مستقیم و معنی‌داری روابط فرازناشویی اینترنتی و به طور کلی تمام مؤلفه‌های آن را پیش‌بینی می‌کرد. به ویژه رضایت از رابطه جنسی پیش‌بینی‌کننده مستقیم روابط جنسی اینترنتی بود (فرضیه دوم).

فرضیه چهارم: رابطه عاطفی و جنسی در رابطه بین تعهد و روابط فرازناشویی اینترنتی نقش میانجی دارد. بر اساس داده‌های مدل که در جدول ۷ خلاصه شده است، مشاهده شد که تعهد نه به طور مستقیم و نه غیرمستقیم، روابط فرازناشویی اینترنتی را پیش‌بینی نمی‌کند.

جدول ۷: ضرایب رگرسیون استاندارد و مقادیر Z اثر مستقیم، غیرمستقیم و کلی متغیرها

P	Z	ضرایب استاندارد	اثرات	مسیرها
$P < ۰/۰۵$	-۱/۱	-۰/۰۹	مستقیم	تعهد ← رابطه زناشویی ← روابط فرازناشویی اینترنتی
$P < ۰/۰۵$	۰/۳۳	۰/۰۳۷	غیرمستقیم	
$P < ۰/۰۵$	-۰/۴۸	-۰/۰۵۶	کل	

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی مدلی بود که روابط فرازناشویی اینترنتی را از طریق میزان رضایت عاطفی و جنسی و تعهد زناشویی پیش‌بینی می‌کرد. در پژوهش حاضر مشاهده شد که تعهد زناشویی، گرایش افراد متأهل به صمیمیت‌های مجازی را پیش‌بینی نمی‌کند. بنابراین آیا می‌توان گفت که روابط صمیمی در فضای مجازی در هر سطحی از تعهد ممکن است اتفاق بیفتد؟ این یافته پژوهش را می‌توان با نگاه به ابزار سنجش تعهد تبیین کرد که تعهد را به طور کلی قصد ماندن در رابطه تعریف کرده است که هم می‌تواند در پی فشارهای بیرونی (جامعه و اخلاق) و هم در پی انگیزه‌های درونی (رضایت و عشق) ایجاد شود. بنابراین،

ناتوانی سازه تعهد در پیش‌بینی روابط فرازناشویی اینترنتی، احتمالاً مربوط به عامل زیربنایی تعهد (فشار بیرونی یا انگیزه درونی) است و با توجه به مدل به دست آمده در این پژوهش، تنها تعهد به همسر بود که با پیش‌بینی رضایت از رابطه عاطفی و جنسی، صمیمیت‌های فضای مجازی را به طور غیرمستقیم پیش‌بینی می‌کرد. همچنین مدل پژوهش حاضر نشان داد که با افزایش رضایت از رابطه جنسی، احساس گیر افتادن در ازدواج؛ کاهش، تعهد به همسر؛ افزایش و رفتارهای جنسی اینترنتی نیز کاهش می‌یابند.

مطابق نظریه استنلی و همکاران (۲۰۱۰)، مؤلفه فداکاری و تعهد به همسر، اضطراب از دست دادن جفت را کاهش داده و دلبستگی عاطفی همسران را ایمن می‌سازد. بنابراین به منظور پیش‌بینی بهتر گرایش افراد به روابط فرازناشویی اینترنتی، بررسی عوامل مداخله‌کننده در شکل‌گیری امنیت رابطه و تعهد به همسر به عنوان ابتدایی‌ترین و ریشه‌ای‌ترین متغیر، ضروری به نظر می‌رسد.

یافته‌های این پژوهش مبنی بر این‌که با کاهش رضایت جنسی، فعالیت جنسی اینترنتی افزایش پیدا می‌کند، به نحوی همسو با نتایج فرون و همکاران (۲۰۱۷) بود که رابطه هرزه‌نگاری با کاهش رضایت جنسی را نشان دادند و همچنین همسو با نتایج آندروود (۲۰۰۵) بود که کسالت جنسی را یکی از عوامل اثرگذار بر گرایش به فعالیت‌های جنسی اینترنتی گزارش کرد. این یافته که تعهد به طور کلی پیش‌بینی‌کننده گرایش به روابط اینترنتی نیست، به نحوی همسو با یافته سیدعلی‌تبار و همکاران (۱۳۹۴) بود که استفاده از فیس‌بوک را بر دیدگاه افراد نسبت به روابط فرازناشویی بی‌تأثیر دانستند، با این تفاوت که آن‌ها تنها نگرش افراد را بررسی کرده‌اند و نه درگیری واقعی آن‌ها را. با وجود این‌که تعداد پژوهش‌ها در رابطه با تأثیر تعهد بر گرایش به روابط فرازناشویی اینترنتی محدود است، اما در مجموع تمامی آن‌ها به نحوی حاکی از اثرات منفی متقابل تعهد و صمیمیت مجازی بر یکدیگر هستند. پژوهش‌ها اغلب بیانگر اثرات منفی فضای مجازی بر تعهد بوده و پژوهش حاضر گرچه این نتایج را تأیید نکرد، اما نشان داد که روابط عاطفی و جنسی و دلبستگی‌های نزدیک همسران مهم‌ترین نقش را در گرایش به روابط مجازی ایفا می‌کنند.

مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر، روش نمونه‌گیری در دسترس در فضای خارج از اینترنت بود. گرچه تلاش شد ناشناختگی و پراکندگی قومیت و سن و سایر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در نمونه‌گیری اعمال شود، ولی بهترین حالت زمانی است که نمونه‌گیری به طور کاملاً ناشناس در کلوب‌ها و اجتماعات مجازی انجام گیرد. مؤلفه‌های رابطه‌ای که وارد پژوهش شدند تنوع کافی نداشته و پیشنهاد می‌شود پرسشنامه‌های غنی‌تری برای سنجش کیفیت رابطه زناشویی به کار گرفته شود. همچنین به پژوهش‌های سازمان‌یافته‌ای نیاز است که عوامل مؤثر بر امنیت رابطه، شکل‌گیری کامل تعهد به همسر و کیفیت رابطه زناشویی را شناسایی کرده و اثرگذاری هر یک را در گرایش به روابط اینترنتی بررسی کنند. گرچه در این پژوهش تلاش شده بود ابعاد مختلف روابط اینترنتی بررسی شود، اما مقایسه‌ای بین روابط فرازناشویی اینترنتی و غیراینترنتی انجام نگرفت و بسیاری از مؤلفه‌های صمیمیت اینترنتی نیز به دلیل روایی ناکافی از پژوهش حذف شدند.

پژوهش حاضر نشان داد که در گرایش به روابط اینترنتی مؤلفه‌های رابطه‌ای مهم‌تر از مؤلفه‌های اجتماعی و اخلاقی هستند و سؤالی که با این یافته به ذهن می‌رسد، این است که آیا روابط فرازناشویی اینترنتی به لحاظ کارکرد و ماهیت، متفاوت از روابط غیراینترنتی هستند؟ آیا این مدل معرف موارد فرازناشویی غیراینترنتی نیز می‌تواند باشد؟ و آیا همسو با ویسوکو و همکاران (۲۰۱۱) و فینچام و همکاران (۲۰۱۷) در

جامعه ایرانی نیز روابط فرازنشویی اینترنتی و غیراینترنتی در راستای هم اتفاق می‌افتند؟ در نهایت پیشنهاد می‌شود در کنار پرداختن به عوامل اخلاقی و جامعه‌شناختی و اثرات فضای مجازی بر زوجین و خانواده‌ها، هم‌چنان بر پویایی‌های شخصیتی افراد تأکید ورزیده و نقش این عوامل در درمان مشکلات زناشویی و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی در نظر گرفته شود.

پی‌نوشت‌ها

1. Stanley, Rhoades, & Whitton
2. Adams & Jones
3. Commitment to Spouse
4. Commitment to Marriage
5. Feeling Entrapped into Marriage
6. Romantic Attachment
7. Reproductive Success
8. Eastwick & Finke
9. Carter
10. Extramarital Relationship
11. Martins, Pereira, Andrade, Dattilio, Narciso, Canavarro
12. Piazza & Bering
13. Abdi, Nazari, Mohseni, Zabihzadeh
14. Parker & Wampler
15. Mileham
16. Wysocki & Childers
17. Fincham & May
18. Campbell
19. Ferron, Lussier, Sabourin, & Brassard
20. Underwood
21. Sayed Alitabar, Pouravari, Habibi Askarabad, & Alipour
22. Shojaei, Ahmadi, Jazayeri, & Etemadi
23. Rezapur, Zakeri, & Ebrahimi
24. Abolhasan Tanhaei, & Shekarbeugi
25. Janadleh & Rahnama
26. Kermani, Asgharpour, & Baradaran
27. Schumacker & Lomax
28. Levels of Development in on-Line Relationship
29. Parks & Floyd
30. Parks & Roberts
31. Cooper
32. Henline, Lamke, & Howard
33. Adams & Jones
34. Abbasi Molid, Fatehizadeh, Qomrani
35. Momeni, Kavooosi Omid, & Amani
36. Marriage Satisfaction Inventory
37. Snyder, D
38. Nazari
39. Robust Analysis Methods
40. Maximum Likelihood
41. Satorra-Bentler Scaled Chi-Square
42. Bentler

منابع

- ابوالحسن تنهایی، ح. و شکریگی، ع. (۱۳۸۷). جهانی‌شدن، تجددگرایی، خانواده ایرانی (گذار یا فروپاشی). *جامعه‌شناسی* ۱۱ (۳)، ۳۳-۵۶.
- جنادله، ع. و رهنما، م. (۱۳۹۳). دگرگونی در الگوی متعارف خانواده ایرانی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۰ (۳۹)، ۲۹۶-۲۷۷.

رضاپور، ر.، ذاکری، م.، و ابراهیمی، ل. (۱۳۹۶). پیش‌بینی خودشیفتگی، ادراک تعاملات اجتماعی و تعارضات زناشویی بر اساس استفاده از شبکه‌های اجتماعی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۳ (۵۰)، ۱۹۷-۲۱۴.

سیدعلی تبار، س.، پورآوری، م.، حبیبی عسگرآباد، م.، و محمدعلی پور، ز. (۱۳۹۴). مقایسه نگرش به روابط فرازناشویی و جهت‌گیری مذهبی کاربران و غیرکاربران شبکه اجتماعی فیس‌بوک. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۱ (۴۳)، ۲۹۸-۳۰۴.

شجاعی جشوقانی، ر.، احمدی، ا.، جزایری، ر.، و اعتمادی، ع. (۱۳۹۶). شناسایی و مقایسه آسیب‌های برآمده از فضای مجازی در روابط بین زوجین (مطالعه موردی در شهر اصفهان). *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۳ (۵۲)، ۵۵۱-۵۶۸.

عباسی مولید، ح.، فاتحی‌زاده، م.، و قمرانی، ا. (۱۳۹۲). تأثیر زوج‌درمانی گلاسر بر افزایش تعهد اخلاقی زوجین. بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۰ (۲۵)، ۵۹-۸۰.

عبدی، م.، نظری، ع. م.، محسنی، م.، و ذبیح‌زاده، ع. (۱۳۹۰). خیانت اینترنتی: بررسی نگرش افراد نسبت به فعالیت‌های اینترنتی شریک زندگی. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۱۳ (۹)، ۱-۷.

کرمانی، م.، اصغرپورماسوله، ا.، و برادران کاشانی، ز. (۱۳۹۷). همسرگزینی دختران جوان: کشاکش فردیت در برابر ارزش‌های سنتی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۴ (۵۵)، ۳۰۳-۳۲۶.

مؤمنی، خ.، کاووسی امید، س.، و امانی، ر. (۱۳۹۴). پیش‌بینی تعهد زناشویی بر اساس تمایزیافتگی خود، همبستگی و انطباق‌پذیری خانواده و صمیمیت زناشویی. *دوفصلنامه آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده*، ۱ (۲)، ۴۶-۵۸.

نظری، ع. م. (۱۳۸۳). بررسی و مقایسه تأثیر برنامه غنی‌سازی ارتباط و مشاوره راه‌حل محور بر رضایت زناشویی زوجین هر دو شاغل. پایان‌نامه دکترا، رشته روان‌شناسی، دانشگاه تربیت معلم، تهران.

- Abdi, M., Nazari, A., Mohseni, M., & Zabihzadeh, A. (2012). [Internet infidelity: exploration of attitudes towards partners internet behaviors. *Zahedan J Res Med Sci (ZJRMS)*, 13(9), 1-7 [In Persian].
- Abolhasan Tanhaei, H., & Shekarbeugi, A. (1999). Globalization, Modernity and Family in Iran (Transition or collapse). *Collection of Sociology & Social sciences*, 3(11), 33-56 [In Persian].
- Adams, J. M., & Jones, T. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 1177-1196.
- Bentler, P. M. (2006). *EQS 6 Structural equations program manual*. Encino, CA: Multivariate Software .
- Campbell, L. (2016). The use and effects of pornography in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13(04), 1-19.
- Carter, J. (2012). What is commitment? Women's accounts of intimate attachment. *Families, Relationships and Societies*, 2(1), 133-157.
- Cooper, A. (2002). *Sex and the Internet: A guidebook for clinicians*. New York: Brunner-Routledge.
- Eastwick, P. W., & Finkel, E. J. (2008). The attachment system in fledgling relationships: An activating role for attachment anxiety. *Personality and Social Psychology*, 95(3), 628-647.
- Ferron, A., Lussier, Y., Sabourin, S., & Brassard, A. (2017). The role of Internet pornography use and cyber infidelity in the associations between personality, attachment and couple and sexual satisfaction. *Social Networking*, 6, 1-18.
- Fincham, F. D., & May, R. W. (2017). Infidelity in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13, 70-74.

- Henline, B. H., Lamke, L. K., & Howard, M. D. (2007). Exploring perceptions of online infidelity. *Personal Relationships, 14*(1), 113-128.
- Janadleh, A., & Rahnama, M. (2014). Change in conventional pattern of Iranian family (Secondary analysis of national data). *Journal of Family Research, 10*(39), 277-296 [In Persian].
- Kermani, M., Asgharpourmasouleh, A. R., & Baradarankashani, Z. (2018). Mate Choosing Among Young Females: a Conflict Between Individuality and Traditional Values. *Journal of Family Research, 14*(55), 303-326 [In Persian].
- Lopez, J. L., Riggs, S. A., Pollard, S. E., & Hook, J. N. (2011). Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples. *Journal of Family Psychology, 25*(2), 301-309.
- Martins, A., Pereira, M., Andrade, R., Dattilio, F. M., Narciso, I., & Canavarro, M. C. (2016). Infidelity in dating relationships: Gender-specific correlates of face-to-face and online extradyadic involvement. *Archives of Sexual Behavior, 45*(1), 193-205.
- Mileham, B. L. (2007). Online infidelity in Internet chat rooms: An ethnographic exploration. *Computers in Human Behavior, 23*, 11-31.
- Momeni, K., Kavooosi Omid, S., & Amani, R. (2016). Predicting marital commitment on the basis of differentiation of self, family adaptability and cohesion, and marital intimacy. *Family Pathology, Counseling & Enrichment Journal, 1*(2), 46-58 [In Persian].
- Nazari, A. M. (2005). *Investigating and Comparing the Effect of Communication Enrichment Program and Decision-based Counseling on Marital Satisfaction of both Employed Couples*. PhD Thesis in Psychology, Tarbiat Moallem University [In Persian].
- Parker, T. S., & Wampler, K. S. (2003). How bad is it? Perception of the relationship impact of different types of Internet sexual activities. *Contemporary Family Therapy, 25*(4), 415-429.
- Parks, M. R., & Floyd, K. (1996). Making friends in cyberspace. *Journal of Communication, 46*(1), 80- 97.
- Parks, M. R., & Roberts, L. D. (1998). "Making MOOsic": The development of personal relationships on-line and a comparison to their off-line counterparts. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*(4), 517-537.
- Perry, S. L. (2015). Spouse's religious commitment and marital quality: Clarifying the role of gender. *Social Science Quarterly, 97*(2), 476-490.
- Piazza, J., & Bering, J. M. (2009). Evolutionary cyber-psychology: Applying an evolutionary framework to Internet behavior. *Computer in Human Behavior, 25*(6), 1258-1269.
- Rezapur, R., Zakeri, M. M., & Ebrahimi, L. (2017). Prediction of Narcissism, Perception of Social Interactions and Marital Conflicts Based on the Use of Social Networks. *Journal of Family Research, 13*(50), 197-214 [In Persian].
- Sayed Alitabar, S., Pouravari, M., Habibi Askarabad, M., & Mohammad Alipour, Z. (2015). [The Comparison of Attitudes Toward Infidelity and Religious Orientation in Facebook Social Network users and non-users]. *Journal of Family Research, 11*(43), 297-308 [In Persian].
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York: London: Routledge.

- Shojaei Jeshvaghani, R., Ahmadi, S. A., Jazayeri, R. S., & Etemadi, O. (2018). [Identifying and Comparing of Cyberspace-Induced Damages in Marital Relationship (Case Study in Isfahan City)]. *Journal of Family Research*, 13(52), 551-568 [In Persian].
- Stanley, S. M., Rhoades, G. K., & Whitton, S. W. (2010). Commitment: Functions, formation, and securing romantic attachment. *Journal of Family Theory and Review*, 2(4), 243-257.
- Underwood, H. (2005). *Who goes there? Demographics, Personality and attachment style of those involved in Internet affairs*. Melbourne: Swinburne University.
- Wysocki, D. K., & Childers, C. D. (2011). Let my fingers do the talking: Sexting and infidelity in cyberspace. *Sexuality and Culture*, 15(3), 217-239.